

Innspill til Meld. St. 25 (2024-2025)

Norsk Bonde- og Småbrukarlag takker for muligheten til å gi innspill på Meld. St. 25 (2024-2025) Klimamelding 2035 – på vei mot lavutslippssamfunnet. Klima- og miljøkrisa er fundamentale utfordringer, som vi alle har et ansvar for å bidra til å løse. Norsk jordbruk er en del av løsningen, med forutsetninger for å produsere norsk mat i et evighetsperspektiv. Meldinga tar for seg viktige hensyn til overordnet bærekraft i matsystemet og behov for å opprettholde matsikkerhet og beredskap. Innspillet vårt tar for seg jordbrukets rolle i klimaregnskapet, skillet mellom biologiske og fossile utslipp, målkonflikter i klimaarbeidet og kostholdstiltak.

Helhetlig bærekraft

Meldinga legger til grunn en helhetlig politikk for matsystemet i Norge, som tar hensyn til matsystemets mange funksjoner og aktører. Det legges til grunn en forståelse for at det er flere mål for matproduksjonen som må veies opp mot hverandre og tas hensyn til.

Det norske matsystemet skal levere nok, trygg og sunn mat, samtidig som de øvrige overordnede målsettingene for matsystemet opprettholdes.

Hovedfokuset i jordbrukets klimaarbeid må være de jordnære klimatiltakene, som handler om god agronomi, redusert åpen åker, fôringsstrategier, dyrehelse og avlsarbeid, og ikke minst å kutte de fossile utslippene der det er teknisk mulig. Dette kan alle bønder være med på. Vi trenger en skikkelig satsing på å ruste opp norske jordbruksarealer. Det er helt avgjørende for å kunne drive mer klima- og miljøvennlig, for å øke sjølforsyninga og for å bedre økonomien.

En stor utfordring for jordbruket som sektor er at mange grunnleggende forutsetninger for bærekraftige matsystemer er krevende, om ikke umulige, å tallfeste: levende lokalsamfunn med bosetting, arbeidsplasser og dugnadsånd, gode liv for mennesker og dyr, biologisk mangfold, klimarisiko, tradisjonell kunnskap, matsikkerhet og lokal og nasjonal beredskap. Dette må ivaretas gjennom aktiv politikk, tilskuddsordninger over jordbruksavtalen, regelverk, kunnskapsutveksling og god rådgiving. Da må ikke prioriteringene baseres på at CO₂ ekvivalenter er lett målbare.

Kompensasjon for klimatiltak

Det er nødvendig med målretta tilskudd til bønder som kostnadskompensasjon for de samfunnsmessige fellesgoder jordbruket bidrar med i form av klima- og miljøtiltak. Tilskudd er en forutsetning for at det kan gjennomføres gode agronomiske og miljømessige tiltak i jordbruket i dag. Bøndene er hardt presset på likviditet og vil derfor vanskelig kunne prioritere tiltak som ikke gir umiddelbar økonomisk gevinst.

En grunnleggende forutsetning for miljøvennlig drift er å opprettholde et jordbruk der bruksstrukturen står i forhold til ressursgrunnlaget og der bonden har tid til å drive på en ressursmessig god måte når det gjelder agronomi, økologi, gjødselhåndtering og mangfold på gården. Bonden må ha tid til å gjøre rett ting til rett tid, og trenger kompensasjon for tiltak med faktisk miljøeffekt.

Biologiske og fossile utslipp

Det finnes mange kilder til klimagassutslipp, men i matproduksjon må det skilles mellom fossile og biologiske utslipp. Utslipp fra biologiske prosesser i naturen er en del av karbonets naturlige kretsløp, som er i konstant omløp. Utslipp av karbon fra fossile kilder, består av karbon som ikke har vært i omløp, og som blir tilbakeført til kretsløpet av oss mennesker gjennom utvinning.

Det er umulig å produsere mat uten å slippe ut klimagasser fra biologiske prosesser, og derfor må det, som Klimautvalget 2050 slo fast, være utslipp knyttet til matproduksjon også i framtiden. Utslipp fra biologiske prosesser i naturen er en del av karbonets naturlige kretsløp, som er i konstant omløp. Utslipp av karbon fra fossile kilder, består av karbon som ikke har vært i omløp, og som blir tilbakeført til kretsløpet av oss mennesker gjennom utvinning.

Klimaregnskapet for jordbruket

All matproduksjon medfører biologiske klimagassutslipp. I det norske utslippsregnskapet ser det derfor isolert sett best ut å redusere norsk matproduksjon. En viss grad av utslipp må man akseptere, fordi noen utslipp er uunngåelige, og målene for norsk klimapolitikk må reflektere dette. Import av mat belaster ikke Norges klimaregnskap. Det betyr ikke at vi kan produsere mindre mat i Norge.

Prinsippene klimaregnskapet baseres på, har mangler som bidrar til et skjevt bilde av jordbrukets påvirkning på klimagassutslipp. Det finnes foreløpig svært lite metodikk for å regne opptak av karbon i jordbruket inn i klimaregnskapet. Dette gir utslag i politikk som ikke tar hensyn til målkonflikter mellom klimatiltak og tiltak for et bærekraftig matsystem.

Matproduksjon bidrar til fossile klimagassutslipp, men disse utslippene er ikke i like stor grad knyttet til de direkte utslippene fra jordbruket. Tiltak for å kutte fossile utslipp knyttet til jordbruket må baseres på en helhetlig tilnærming, som setter i sammenheng produksjon, import og transport av dyrefôr og innsatsfaktorer.

Kostholdstiltak og konsekvenser for utmarka

Nye kostråd ble presentert høsten 2024. De nasjonale kostrådene er basert på sammenhengen mellom kosthold og helse. Klimapåvirkningen av ulike matvaregrupper er omtalt i et separat dokument, men er ikke innlemmet i rådene.

I Miljødirektoratet har vurdert tiltak som kan redusere utslippene fra jordbruket, hvorav kostholdsendringer utgjør en betydelig andel. Reduserte anbefalinger for rødt kjøtt i de nye kostrådene fra 2024 er grunnlaget for at dette tiltaket nå er antatt å ha et høyere potensial. I en utredning fra NIBIO etter lansering av kostrådene kommer det fram at kostrådene kan ha store konsekvenser for bruk av norsk jordbruksareal.

Vi har estimert at rundt 30% av jordbruksarealet som i dag er i bruk, kan gå ut av produksjon dersom de nye helsebaserte kostrådene følges.

Matproduksjon er en del av komplekse naturlige og samfunnsmessige systemer. Bruk av utmark og beiteressurser bidrar til god ressursutnyttelse, holder arealer i hevd og sikrer matproduksjon på områder som ikke kan bidra direkte til menneskemat. Kostholdstiltak må baseres på ressursgrunnlaget og bidra til økt norsk sjølforsyning.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er pådriver for klimatiltak som:

- Bygger på god agronomi og jordhelse, god dyrehelse og god dyrevelferd.
- Ivaretar andre miljøhensyn som biologisk mangfold, avrenning og lavere bruk av plantevernmidler.
- Bidrar til bedre ressursutnyttelse og bruk av norske jordbruksarealer og utmarksbeiter.
- Reduserer bruken av fossilt drivstoff og andre ikke-fornybare innsatsfaktorer som mineralgjødsel.
- Opprettholder og helst øker norsk matproduksjon, istedenfor at ytterligere norske jordbruksarealer og utmarksbeiter går ut av drift.
- Bidrar til et mer klimatilpasset jordbruk som er bedre i stand til å håndtere perioder med mer tørke og nedbør.
- Er i tråd med de fire overordnede målene for landbrukspolitikken.
- Er mulig for alle å ta del i – uavhengig av gårdens størrelse og beliggenhet. Teknologi som bidrar til utslippsreduksjoner må tilpasses strukturen i norsk jordbruk, og ikke omvendt.
- Ikke fører til økt import.
- Ikke påfører bonden merkostnader.
- Ikke bidrar til videre strukturrasjonalisering av norsk jordbruk.
- Er innrettet på en slik måte at det ikke krever mye tid og ressurser til dokumentasjon og rapportering fra bonden.

Med vennlig hilsen,

Anders Bakke Klemoen, Generalsekretær

Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Elektronisk godkjent, uten underskrift